

תרומות ומעשרות מדאורייתא ומדרבנן

עיקרו של ט"ו בשבט הוא לענין תרומות ומעשרות, קביעת תחילת וסוף שנה לשנות המעשרות.

רגילים לחשוב שתרומות ומעשרות מדאורייתא יש רק בדגן, תירוש ויצהר, ובדברים אחרים נוהגים תרומות ומעשרות רק מדרבנן. כך משמע מפשט הפסוקים, ואכן כך סוברים רוב הראשונים. אולם הרמב"ם מפתיע ואומר אחרת:

הלכות תרומות פרק ב':

כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה, ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לכהן, שנאמר 'ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו' - מה דגן תירוש ויצהר מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים שנאמר 'דגנך', אף כל כיוצא בהם חייב בתרומה, וכן במעשרות...

הירקות אף על פי שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהן, לפי שנאמר במעשר 'תבואת זרעך' - תבואה וכיוצא בה, אבל הירקות אינן בכלל התבואה, וכן יראה לי שהוא הדין בתרומה, שהרי נאמר בה 'דגנך תירושך ויצהרך', כל הדומה לאלו, אבל תרומת הירק מדבריהם כמעשר.

לפי הרמב"ם, אם כן, בירקות תרומות ומעשרות מדרבנן, אך בשאר הגידולים תרומות ומעשרות מדאורייתא. באילנות, בכל האילנות, תרומות ומעשרות מדאורייתא.

וקשה, מנין לקח זאת הרמב"ם? רבים הקשו שאלה זו על הרמב"ם, ועסקו בכך.

ונראה לומר, שהרמב"ם גרס אחרת בגמרא בברכות (ל"ו.), ריש פרק שישי, כגירסת רבינו ניסים גאון שם. בגירסתינו בגמרא שם כתוב שמעשר אילן הוא מדרבנן. אולם, רב ניסים גאון, על הדף שם, גורס שמעשר ירק מדרבנן, בשאר זרעים ואילנות – תרומות ומעשרות מדאורייתא. ונראה, אם כן, שהרמב"ם גרס בגמרא כגירסת רב ניסים גאון, ושזהו המקור לדברי הרמב"ם.